

Congregaties laten sporen na, zelfs als huizen sluiten

Op de parochiebladzijden stoot je er geregeld op, zusters of paters die afscheid nemen van de plaatselijke gemeenschap. **KERK & leven** rekende het na: in tien jaar tijd sloot bij mannelijke religieuzen een op de vier huizen de deuren, bij de zusters zelfs drie op de tien. Hoe komt dit? En wat betekent dat voor 'katholiek Vlaanderen'?

EN TOCH BLIKKEN RELIGIEUZEN HOOPVOL DE TOEKOMST TEGEMOET

Zusters, broeders, paters. Onmiskenbaar gaven ze 'katholiek Vlaanderen' kleur. In ontelbare dorpen, gemeenten en steden droegen ze zorg voor zieken, bouwden ze scholen en timmerden ze aan sociale voorzieningen. „Ze verdwijnen stilletjes, maar hun taken worden overgenomen door leken en gefinancierd door onder andere de overheid of door vzw's”, zegt Lutgardis Craeynest. Ze is zuster van Don Bosco, voorzitter van de Unie van de Religieuzen van Vlaanderen en van de Europese hogere oversten.

„We zetten velen aan tot het zoeken naar God. Die zoektocht stopt niet met ons vertrek”

Inderdaad, de cijfers liegen er niet om. In het Nederlandstalige landsdeel daalt het aantal kloosterlingen gestaag. Van 2.754 mannen en 9.515 vrouwen in 2005 naar respectievelijk 2.355 en 7.741 in 2009. Congregaties overleven, maar het aantal huizen slinkt. Van de 46 mannelijke congregaties in 2000 zijn er in 2009 nog 41 aanwezig in onze

contreien. Het aantal huizen daalde weliswaar van 302 naar 228. De evolutie per bisdom leest u af uit onderstaande diagrammen. Bij de vrouwelijke religieuzen verdwenen in de tien jaar tijd vier congregaties uit Vlaanderen (van 224 naar 220). De daling van het aantal huizen is echter sterker, van 1.349 in 2000 naar 955 in 2009. Opmerkelijk is dat Brussel het meeste lijdt onder de sluiting van Nederlandstalige huizen. Een huis op de drie bij de mannelijke, en zelfs twee op de drie bij de vrouwelijke religieuzen, sloot in onze hoofdstad in tien jaar tijd de deuren.

„Dat er een pak meer huizen van vrouwencongregaties is dan van mannen, is een fenomeen dat dateert van de eerste helft van de negentiende eeuw”, legt Lutgardis Craeynest uit. „Toen ontstonden vele, vooral diocesane, congregaties, vaak op vraag van een plaatselijke pastoor die bijvoorbeeld onderwijs wilde organiseren en daarvoor

Dankbaarheid overheerste bij het vertrek van de zusters van Maria uit de Sint-Laurentiusparochie in Betekom. Ze laten er sporen na in de Chiro, de school, kvlv, Ziekenzorg, het kerkkoor. Om maar die te noemen... © Diana Van der Veken

mensen, veelal vrouwen, wist te motiveren. In die tijd was het klooster de meest aangewezen weg om je in te zetten voor de samenleving.”

„Dat het aantal huizen krimpt, vooral van diocesane congregaties, is niet verwonderlijk in onze contreien, daar ook het aantal praktiserende gelovigen afneemt. Dit fenomeen zien we in heel Europa”, vervolgt zuster Lutgardis. „En toch klinkt de vraag naar zingeving harder dan ooit. Dat bevestigen ook mijn collega's uit de buurlanden. Als religieuzen hebben we dus een belangrijke taak om te blijven getuigen van onze levenskeuze.”

Het sluiten van huizen, onvermijdelijk wgens het dalende aantal religieuzen, die ook almaar ouder worden, gebeurt steeds weldoordacht, benadrukt zuster Lutgardis. „Zo besliste ik zelf, toen ik provinciaal was, om drie huizen te sluiten. Maar ik opende er ook twee. Als zusters kunnen we ons makkelijker vrijmaken voor engagement. In Brugge bijvoorbeeld bieden we thuisloze moeders onderdak. We zijn er altijd. Van leken kun je dat niet zomaar verwachten.”

De hertekening van het religieuze landschap krijgt hulp vanuit de Kerk. In elk bisdom is er een verantwoordelijke voor het religieuze leven. In Brugge en Hasselt is dat een priester, in de andere bisdommen een zuster. „In hun raden wordt alles van zeer nabij gevolgd”, weet zuster Lutgardis.

In het bisdom Antwerpen draagt zuster van de Christelijke Scholen Rosa De Vocht die verantwoordelijkheid. Zij zegt: „Zolang het kan, proberen we religieuzen op hun vertrouwde plek te houden. De congregaties doen hun uiterste best, maar toch komt er een moment waarop verhuizing zich opdringt. Daarbij komt nog dat sommige congregaties te klein worden om de zorg voor hun oudere leden op te nemen. Dan speelt de solidariteit en bieden andere congregaties hulp. Op enkele plaatsen worden al leden van verschillende congregaties samen.”

Zuster Lutgardis vult aan vanuit haar ervaring bij de zusters van Don Bosco: „We zorgen dat onze jonge zusters zich kunnen ontplooiën en niet automatisch worden ingeschakeld in de zorg voor hun oudere medezusters. Ze krijgen in Rome vorming

met leeftijdsgenoten en blijven in België onze inzet voor de jeugd ter harte nemen. We organiseren drie keer jaarlijks ontmoetingen met andere jonge religieuzen. Daar kijken onze zusters telkens naar uit. Zulke initiatieven geven onze oudere zusters vertrouwen in de toekomst. Ze zien dat het werk van Don Bosco zo wordt voortgezet.”

„Een huis sluiten valt altijd zwaar. Een oude boom verplant je niet zomaar. Toch merken we dat religieuzen vertrouwd de toekomst tegemoet kijken. Onze aanwezigheid deed veel bewegen. We oriënteren ons in onze inzet op Christus. Ik meen dat we velen aanzetten tot het zoeken naar het zinvolle, naar God. Die zoektocht stopt niet met ons vertrek.”

„Het slinkende aantal religieuzen geeft ons een beetje het gevoel van paaszaterdag”, besluit zuster Lutgardis. „Doorheen de pijn van het afscheid nemen, kijken we hoopvol uit naar iets nieuws, zonder te weten wat het wordt. Maar we merken het vaak, waar noden zijn, nemen mensen het op voor elkaar. Daarin geloven we rotsvast.”

Tom HEYLEN

JEZUIETENCOLLEGE NU ZONDER JEZUIETEN

Dit schooljaar is in het jezuïetencollege van Turnhout het eerste zonder paters in de gangen. Vorig jaar verhuisden de laatste jezuïeten uit Turnhout, een einde van een hele brok geschiedenis.

In 1845 vestigden de paters zich in de Kempen als antwoord op het verzoek er een Latijnse school uit te bouwen. Dit alles groeide uit tot een college met faam, dat in 1935 de binnenstad verliet en verhuisde naar een nieuwbouw in de groene Turnhoutse rand. In de periode 1955-1965 piekte de aanwezigheid van jezuïeten in Turnhout, met zowat vijftig paters. Zij waren actief in het college, in de apostolische school en in tal van pastorale initiatieven. Anno 2009 jaar restten er nog zes jezuïeten. De communiteit werd opgeheven, de paters verhuisden naar Heverlee of Drogenen.

Pater Robert (Bob) Hermans, zelf oud-leerling van het Turnhoutse college, trok naar Heverlee. Meer dan veertig jaar lang leefde hij in het college: „Het Sint-Jozefcollege gaf Turnhout bekendheid in het hele land, al was het maar door onze faam van strengheid. Voor talrijke onwillige leer-

lingen in andere jezuïetencolleges hing de dreiging 'naar Turnhout' te vliegen in de lucht. Vele oud-leerlingen bekleeden belangrijke functies, ook in het buitenland.”

Naast missiewerk en wetenschap is onderwijs een belangrijke pijler van het apostolaat van de Societas Jesu. Op vele plaatsen in Vlaanderen richtte de orde colleges op, volgens een taac overlevering in het bijzonder gericht op een elitair publiek. Waarheid of mythe? Pater Hermans: „Elite is een groot woord. Ikzelf ben een arbeiderszoon. Wel waar is dat we op studiegebied de lat altijd hoog legden, maar niet wat de sociale achtergrond betrof. Die houding nam ik zelf altijd aan. Inspectieverslagen toonden telkens aan hoe indrukwekkend de bekommerning om de zwakke leerling is, en dit op elk vlak.”

De laatste pater gaf in Turnhout les tot 2007. Nu zijn alle paters verhuisd. Een jezuïetencollege zonder jezuïeten? „Het col-

lege van Turnhout blijft een jezuïetencollege”, verzekert pater Bob. „Het Centraal Beleid van de Colleges beheert de zeven jezuïetencolleges in Vlaanderen. Aldus blijft het opvoedingsmodel van de jezuïeten bewaard.”

Al bestaat er in Turnhout geen jezuïetenhuis meer, echt helemaal weg zijn de paters er niet. Pater Bert Rosseels, oud-leraar van het college, blijft in de Kempense stad actief als pastoor van de parochie Pinksterkerk. Pater Rosseels: „In onze parochie werden de paters enkel af en toe gevraagd om afwezige pastoors te vervangen in diensten in Turnhoutse kapellen en kerken. Hun vertrek zullen we voelen, maar veel verandert het niet voor de parochie.” Pater Hermans besluit: „We probeerden de lokale Kerk te dienen, tot meerdere eer van God. Hopelijk gaat dit getuigenis niet verloren.”

Erik DE SMET

SINT-MICHIELS MIST HAAR ZUSTERS

Heel dankbaar, maar een beetje verweesd. Mogen we de gevoelens van een parochie die haar zusters verliest aldus samenvatten? „Natuurlijk missen we de zusters. Door de leeftijd hadden ze de parochie en de school wel al wat losgelaten, en we wendden er dus geleidelijk aan niet meer voor alles op hen te rekenen. Maar toch.” Rita Tyberghien woont sinds 1976 in de Brugse Sint-Michielsparochie, en al die tijd waren daar ook de zusters van Maria. In oktober namen de parochie en de door de congregatie opgerichte Immaculataschool afscheid van de laatste drie zusters, die naar het hoofdklooster in Merkem verhuisden.

Het was het onderwijs dat de congregatie in 1880 naar Sint-Michiels-Brugge bracht. De onderpastoor die het klooster in Merkem oprichtte, werd later pastoor in Sint-Michiels, en stelde daar vast dat de nood aan onderwijs hoog was. Hij dacht terug aan de zusters. Wat begon met een klein huis en één zuster, is vandaag een complex met kleuter-, lager en middelbaar onderwijs. Zusters Marie-Jeanne, Alphonsia en Irène droegen er nog tot deze zomer hun steentje bij. „Eerst stond ik voor de klas, later werd ik schoolhoofd”, vertelt Marie-Jeanne. „En ik speelde chauffeur en zorgde voor en na schooltijd voor de opvang”, vervolgt zuster Alphonsia. „We hebben allebei veertig jaar lang in Sint-Michiels-Brugge gewerkt.” Zuster Irène woonde en werkte sinds drie jaar in Brugge, nadat ze jarenlang voor de congregatie in Congo verbleef.

„De zusters waren niet enkel in het schoolleven, maar ook in de geloofs-gemeenschap volkomen opgenomen”, vertelt Rita Tyberghien. „Hun lokalen mochten we altijd gebruiken. Ik voelde me steeds op mijn gemak, als ik bijvoorbeeld binnensprong om kopies te maken. De zusters luisterden naar iedere bezoeker en leefden met je mee zonder te oordelen. Begrijpend, en met een milde blik.” Iedere

Het vertrek van de zusters Alphonsia, Marie-Jeanne en Irène betekende het einde van de zusters van Maria in Sint-Michiels-Brugge. © Jozefien Van Huffel

zuster had ook haar taken in de parochie. De ene stond in voor de kerkversiering, de andere bezocht de zieken en bracht de communie rond. Rita Tyberghien: „De kosterdienst, kaartjes klaarmaken voor huwelijken en geboortes: hun taken speelden zich op de achtergrond af, maar waren wel heel belangrijk.”

Dat de parochie de zusters mist, zit dan ook in kleine dingen. „Voeger stapte je gewoon bij hen binnen en vroeg je de sleutel. Nu spreken we alles af via de school, die het gebouw overnam. De directeur staat open voor de parochie en zet uitdrukkelijk de missie van de zusters voort, maar toch had je bij de zusters minder het gevoel dat je hun tijd in beslag nam”, vertelt Rita. „De parochie moest ook een fotokopieermachine kopen nu de zusters weg zijn, en voor het eerste missiefeest zonder hen moesten we echt wel op zoek naar mensen om de gaten te vullen. De zusters waren daar een

heel weekend voor in de weer. Voor hen telden de uren nooit.”

Volgens Tyberghien heeft het afscheid twee kanten voor de parochie. „Het biedt kansen, omdat er nieuwe mensen betrokken raken, maar terzelfder tijd zullen we niet vergeten wat de zusters achterlieten. Tot op het einde kwamen ze naar de viering en gaven ze ons geregeld een compliment. Uiteindelijk is het de diepe menselijkheid die je het meest mist, het gevoel dat je bij hen welkom bent.” Dat weten ze in Merkem. Zuster Irène: „Er is al veel bezoek geweest uit Sint-Michiels. De mensen zijn ons genegen.” „Zowel leerkrachten als parochianen willen graag bij de zusters op bezoek”, beaamt Tyberghien. „Bij elk bezoek neem ik anderen mee. Je voelt dat de dankbaarheid en de genegenheid wederkerig zijn.”

Jozefien VAN HUFFEL

